

АЛЕШИН Д.П. ФОРМЫ СОУЧАСТИЯ В НОВОМ УГОЛОВНОМ КОДЕКСЕ УКРАИНЫ: ПРОБЛЕМЫ РЕАЛИЗАЦИИ ПРАВОВЫХ НОРМ

Выполнен теоретический анализ форм соучастия, закрепленных в Уголовном Кодексе Украины 2001 года, в котором особое внимание уделено исследованию законодательных новелл о формах групповой и организованной преступности. Рассмотрены отдельные проблемы применения уголовно-правовых норм при квалификации преступлений, совершаемых в соучастии; внесены предложения по совершенствованию уголовного законодательства.

***

ALYOSHIN D.P. THE FORMS OF COMPLICITY IN THE NEW CRIMINAL CODE OF UKRAINE: PROBLEMS OF REALIZATION OF THE LEGAL NORMS

The theoretical analysis of the complicity forms fixed in the Criminal Code of Ukraine of 2001 in which the special attention is given research of legislative novelties about forms group and the organized crime is executed. Separate problems of application of criminal-rules of law are considered at qualification of the crimes made in partnership; offers on perfection of the criminal legislation are brought.

УДК 351

О.Б. АНДРЕЄВА, канд. юрид. наук, доц.

Національний університет внутрішніх справ

КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Показано, що профілактика правопорушень є одним з головних критеріїв ефективності діяльності органів внутрішніх справ.

Сьогодні, в умовах перетворень суспільно-політичного ладу та економічної системи України, проблеми реформувань міліції набули гостроти і актуальності. Лише вивчення стану злочинності в Україні висуває перед органами внутрішніх справ нові завдання, спонукає до перегляду стратегічних напрямків їхньої діяльності, пошуку нових підходів до організації охоронного порядку і профілактики правопорушень, які б відповідали сучасній обстановці та тенденціям її розвитку.

Основним критерієм ефективності діяльності органів внутрішніх справ була, є і буде профілактика правопорушень.

В то й же час, для того, щоб профілактична діяльність органів внутрішніх справ була максимально ефективною, її здійснення має бути чітко врегульоване нормативними актами, в першу чергу – законодавчими. Однак сьогодні правове регулювання повноважень органів вну-

трішніх справ щодо профілактики правопорушень, форм та методів їх діяльності в цій сфері багато в чому не відповідає вимогам часу, потребує не просто удосконалення, але і якісно нового оформлення.

Серед головних завдань правової демократичної держави пріоритетне значення мають постійна турбота про зміцнення правопорядку та законності, захист суспільства і кожної особи від злочинних посягань, організація та координація на загальнодержавному рівні та в окремих регіонах боротьби зі злочинністю [1, с.77].

Правовий порядок — це такий порядок управління державою або недержавним утворенням, при якому будь-який акт адміністративної чи судової влади обов'язково передбачає підставу в законі [2, с.6]. Управління регулюється як правовою системою в цілому, так і окремими нормативними актами спеціального

призначення.

Суть соціально-економічного розвитку соціально органів внутрішніх справ полягає в тому, щоб у найкоротший термін, використовуючи всю силу законів, покращити боротьбу зі злочинністю й іншими правопорушеннями, щоб люди в будь-якому населеному пункті відчували турботу держави про їх відпочинок і недоторканність, та були впевнені, що жодний правопорушник не уникне заслуженого покарання.

Домогтися покращення в діяльності органів внутрішніх справ — це значить ясно усвідомити завдання, виділити з ланцюга проблем головну сьогодні, визначити шляхи її якнайшвидшого вирішення; різко підвищити ефективність керування органами і підрозділами; позбутися формалізму; вважати ретельність першою заповіддю; взяти в союзники науково-технічний прогрес; енергійно впроваджувати в практику все нове, передове; висунути на перший план людський чинник, без чого немислиме вдосконалення діяльності правоохоронних органів; формувати гармонійно розвинуту, суспільно активну особистість, що несе у собі духовне багатство і моральну чистоту; строго і неухильно дотримувати законності.

Тільки виконуючи всі ці умови, можна досягти покращення в профілактичній діяльності органів внутрішніх справ. Воно можливо лише при всебічному правовому врегулюванні цієї діяльності і суворого дотримання законності в процесі її здійснення.

У профілактиці правопорушень беруть участь державні органи, громадські організації та громадяни. Тому в цій діяльності повинні застосовуватися найрізноманітніші форми і методи колективного й індивідуального виховного впливу по відношенню до різноманітних за соціально-психологічною характеристикою осіб. Проте при здійсненні профілактичних заходів зустрічаються певні труднощі, пов'язані з недостатньою урегульованістю цієї діяльності. Так, у даний час нема єдиного правового акта, що юридично забезпечує профілактичну діяльність у загальнодержавному масштабі. Найвні відомчі нормативні акти не вирішують цілком цієї проблеми. На практиці виникає ситуація, коли через неповноту закону доцільна профілактична

діяльність органів внутрішніх справ якби "маскується" під діяльність по виявленню та розкриттю злочинів. Тим часом вона може вдосконалюватися й розвиватися лише при розв'язанні законодавчих проблем її здійснення. Потреба в цьому особливо стала суттєвою у зв'язку з прийняттям правових актів, що регулюють діяльність державних органів і громадських організацій з подолання пияцтва, алкоголізму, наркоманії, і про посилення боротьби з вилученням нетрудових прибутків. Особливу роль у боротьбі та попередженні цих негативних явищ повинні відігравати спеціалізовані служби, як, наприклад, митниця, міліція, прокуратура, судові органи.

Боротьба з цими правопорушеннями потребує подальшого вдосконалення профілактичної діяльності всіх державних органів і громадських організацій, а значить і її всебічного правового врегулювання.

Відомо, що профілактичну діяльність регулює ряд галузей права, проте багато нормативних актів часто закріплюють її фрагментарно, у найзагальнішому вигляді, практично не торкаючись складного та багатогранного процесу профілактики.

Дана проблема особливо відчувається у взаємовідносинах між органами внутрішніх справ, суду й прокуратури в процесі профілактики правопорушень, тому що їх компетенція в цьому питанні чітко не розмежована. Немає ясного уявлення про те, профілактикою яких об'єктів повинні займатися ті або інші державні органи. Всередині органів внутрішніх справ між службами поки що не існує чіткого розмежування профілактичних функцій. Недостатньо регламентовані в праві питання раннього індивідуального попередження злочинів, особливо з боку дорослих осіб, не встановлені правові критерії, у відношенні кого саме може і повинна здійснюватись подібна профілактична діяльність.

У правовому регулюванні вбачається не тільки чисто матеріальний, але й ідеологічний ефект. Суспільство об'єктивно потребує правового врегулювання цих відносин.

Профілактична діяльність базується на принципах і вимогах права та законності. Немає і не може бути профілактики правопору-

шень поза законністю й правом, тому вона потребує добротної правової основи. Треба зважити також на те, що демократія неможлива без права і законності. Право виражає волю й інтереси всього народу. Законність також служить інтересам усіх громадян і виступає в ролі предмета уваги та турбот усе більш широких мас трудового народу і їх суспільних об'єднань [3, с.141-142].

Право є необхідною умовою наукового управління профілактикою правопорушень, гарантією дотримання законності при її здійсненні. Отже, поліпшення профілактичної діяльності органів внутрішніх справ нерозривно пов'язано з удосконаленням правового регулювання цієї діяльності, тому що саме право виступає одним з ефективних засобів організації суспільних відносин, що виникають у процесі профілактики.

Рішуча боротьба з правопорушеннями є необхідною і об'єктивною потребою суспільства, яке будує правову державу. Головний напрямок цієї боротьби - попередження правопорушень, усунення причин і умов, що їх породжують. Тим самим створюються реальні передумови поступового ослаблення суспільної небезпеки правопорушень. Профілактика – гуманний, дієвий і надійний засіб скорочення кількості порушень правових норм, оскільки вона зв'язана такими заходами з боку держави та суспільства, які спроможні не тільки виявити і усунути причини та умови, сприяючі правопорушенням, але і утримати людину від їх скоєння. Разом з тим, профілактика – досить складна форма боротьби з правопорушеннями, бо вона може призвести до бажаного результату тільки тоді, коли правильно організована і базується на наукових теоретичних основах.

У профілактиці правопорушень дуже важливо забезпечити вплив моральних, психологічних, економічних чинників на поведінку людей. Хоча не можна забувати і специфічних вимог, що випливають із закону. Тому необхідно добиватися того, щоб кожний громадянин знав основні вимоги закону, свої юридичні права та обов'язки, поважав і суворо дотримувався їх.

Ця специфічна мета правового виховання і всієї профілактики правопорушень служить, в

свою чергу, основною для забезпечення моральної поведінки людей у суспільстві.

Основне завдання діяльності щодо профілактики правопорушень полягає в вивченні та ліквідації (нейтралізації) причин і умов, що сприяють їх вчиненню.

Останнім часом все частіше висловлюється думка, що певні причини правопорушень лежать в економічній сфері, матеріальних умовах життя суспільства. Визнання того факту, що першопричини поведінки людей коріняться в матеріальних умовах життя суспільства, економічних відносинах, зовсім не означає заперечення значення психологічного фактора як однієї з причин правопорушень. Природно, що умови зовнішнього середовища "відбиваються" крізь свідомість, детермінують як правомірну, так і протиправну поведінку. Такий процес відсутній лише у неосудних і недієздатних. Однак це не означає, що корінні причини - умови правопорушень лежать у психіці, свідомості людей, оскільки формування антисоціальних інтересів, поглядів і напрямків само потребує причинного пояснення.

Питання ставиться лише про ієрархію причин - умов правопорушень, їх взаємозв'язок і залежність психологічного фактора від матеріального, а також акцентування уваги на криміногенних факторах у матеріальних умовах життя суспільства.

Отже, економічні умови є вирішальними і визначальними усіх інших сторін життя суспільства, у тому числі потреб, інтересів людей і їх поведінки. В економічних відносинах "закладені" основні, вирішальні причини і умови як соціально-корисного, так і антисоціального способу думок і поведінки.

Також, на жаль сьогодні відсутній і закон, який визначив би правове становище громадських формувань, що ускладнює проявлення ініціативи населення та державних органів у питаннях охорони правопорядку та профілактики правопорушень.

Наступним і важливим критерієм ефективності діяльності органів внутрішніх справ є взаємодія з органами влади та іншими державними органами. Це й обмін інформацією, і аналіз стану правопорушності, і прогнозування тенде-

нці її розвитку, і спільна розробка та реалізація регіональних програм по профілактиці правопорушень і боротьбі зі злочинністю, і координація діяльності, і узгодженість планів спільних дій, і створення об'єднаних штабів, і проведення спільних цільових заходів й операцій комплексного вирішення окремих проблем, і надання взаємної допомоги й т.д.

Для подолання чималих труднощів у виконанні працівниками органів внутрішніх справ своїх службових обов'язків, підвищення ефективності їх роботи необхідно вирішити проблему своєчасного і повного фінансування діяльності органів внутрішніх справ.

Враховуючи вимоги сьогодення, необхідно вирішити проблеми по створенню нових міліцейських підрозділів з метою поліпшення ефективності роботи міліції, а саме - спеціальних підрозділів швидкого реагування з метою запобігання та своєчасного припинення можливих терористичних актів, протиправних дій щодо захоплення важливих об'єктів і заручників. Оснастити їх необхідними спеціальними засобами і технікою, визначити шляхи координації діяльності з антитерористичним центром СБУ. Такі підрозділи пропонується створити за рахунок перерозподілу наявної штатної чисельності.

Доцільно було б також запровадити контрактне й конкурсне прийняття на службу в міліцію, встановити новий порядок і умови проходження служби, підвищити рівень кваліфікаційних вимог до кандидатів і працівників, удосконалити ефективність системи службової, бойової, фізичної та морально-психологічної підготовки особового складу.

З метою підвищення професійно-освітнього рівня працівників ОВС важливо розробити й

реалізувати програми розвитку навчальних закладів і наукових установ МВС з цілеспрямованої підготовки висококваліфікованих спеціалістів, які, маючи певну вузьку спеціалізацію, одночасно були б спеціалістами широкого профілю і завжди могли показати високий професійний рівень знань.

І не менш важливий критерій підвищення ефективності діяльності органів внутрішніх справ – це досвід інших країн.

Сьогодні, коли злочинність реально загрожує національній безпеці України, необхідно детально вивчати досвід інших країн і на цій основі здійснювати докорінне реформування. При цьому пріоритети повинні надаватися не покаранню за вчинення злочину, а заходам профілактичного характеру, які разом із заходами соціального захисту не включають, а лише доповнюють покарання. Основною метою покарання визначається не тільки кара за вчинений злочин, але й загальна та спеціальна превенція.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: теорія, досвід, шляхи удосконалення: Монографія. –Харків, 1996. - 398 с.
2. Коваль Л. Адміністративне право України. –К., 1994. -154 с.
3. Кунев Ю.Д., Ворущило В.П. Правове регулювання діяльності органів внутрішніх справ // Вісник Запорізького юридичного інституту. – 2000. -№ 2. -С.141-142.

Надійшла до редколегії 25.03.2002

АНДРЕЕВА О.Б. КРИТЕРИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

Показано, что профилактика правонарушений является одним из главных критериев эффективности деятельности органов внутренних дел.

***

ANDREEVA O.B. AN EFFECTIVENESS CRITERION OF ACTIVITY OF LAW-ENFORCEMENT ORGANS

Is rotund, that the preventive measures of offences are one of key factors of efficiency of law-enforcement organs activity.